

Bokomtaler

Anna G. Jónasdóttir & Ann Ferguson (2014). *Love. A question for feminism in the twenty-first century*. (Routledge advances in feminist studies and intersectionality). New York: Routledge. 292 s.

Anmeldt av Hanne Haavind

Kjærlighet i vår tid – hva er det som skjer? Dette er vel et spørsmål som roper etter en feministisk analyse. Anna G. Jónasdóttir og Ann Fergusson gir svar – sammen med 17 andre forfattere. Dermed føyer de seg inn i rekken av samfunnsforskere som studerer kjønnsrelasjoner når slike relasjoner er under sosial og kulturell endring. Det er det heteroseksuelle kjærlighetsformatet det dreier seg om. Ikke fordi disse forfatterne avviser kjærlighet mellom personer av samme kjønn, men fordi det er heterofiliens gåte de sirkler omkring. Hva er det som står på spill når en mann og en kvinne beveger seg inn i et felles kjærlighetsprosjekt? I sin videste forstand er kjærlighet den subjektive opplevelsen av å elske en annen person på en måte som kan få denne andre til å elske igjen. Men her er det et mer spesifikt fenomen de er ute etter: Det gjelder kjærlighet som er kjennetegnet ved (A) at erotiske praksiser og/eller forestillinger og fantasier inngår som et konstituerende element, kombinert med (B) et erkjent ønske i retning av å etablere og/eller vedlikeholde et personlig engasjerende forhold preget av varighet. Både erotiseringen og det personlige engasjementet går altså på tvers av kjønn og gjør noe med hvordan akkurat dette forholdet er kjønnspreget. Det institusjonaliserte og det personliggjorte virker sammen og skaper utveksling og bevegelse fra henne til ham, og fra ham til henne.

Riktignok er det slik at flere av forfatterne diskuterer hva som skiller kjønnskjærligheten fra kjærligheten til barn, og kjærlighetshandlinger fra omsorgshandlinger, samt om det er noen forbindelse mellom to-persons-forholdet og en mer omfattende solidaritet. Men hovedtråden som forfølges gjennom

en rekke kapitler er først og fremst hva det er som inngår i kjærlighetskontrakter mellom kvinner og menn. Det dreier seg om å forstå hva det er som har betydning for at hun skal kunne elske ham og føle seg elsket av ham, og for at han skal kunne elske henne og føle seg elsket av henne.

De to redaktørene har en plan. For å realisere denne har de samlet forfattere som vil drøfte om kvinnelige parter i parforhold kan komme til å gi mer enn de får – i kjærlighetens navn. Sett fra den andre siden av kjønnsrelasjonen, blir spørsmålet også om mannlige parter som kan komme til å få mer enn de gir, vil oppleve at dette bidrar til kjærlighetens intensitet og gjensidighet. Dette kaller de "Love Studies", som altså skiller seg fra andre studier av to-kjønnede parforhold ved at det ikke bare dreier seg om arbeidsdeling og hva som er rettferdig, men om hva som vekker opplevelsen av kjærlighet, og hva det er som vedlikeholder denne kjærligheten i et samliv – for henne og for ham.

Både Anna G. Jónasdóttir og Ann Ferguson har tidligere vist hvordan feministiske analyser kan bidra til en form for kritisk avsløring av parforholdets kjærlighetslogikk. De har vist hvordan kjærlighet i dette gjengse heterofile formatet leder til en form for systembasert så vel som personlig utnyttelse av kvinner. Straks spørsmålet om rettferdig fordeling bringes inn i et forhold tuftet på kjærlighet, blir det mye å diskutere. For kjærlighetsopplevelsen er nettopp definert som ikke-kalkulerende, basert på hengivenhet og evnen til å se den andres behov. Kjønnskontrasten som enten kvinne eller mann, er relevant, men likevel udefinerbar. På sett og vis er det slik at kjærligheten "suger næring" fra kjønnskontrasten, men også visker den ut. Herfra stammer det andre spørsmålet forfatterne tar tak i, nemlig hva det betyr at det er en sosial bevegelse i gang som har gjort kjærlighetsforhold og samliv mellom menn og kvinner i par enda tydeligere basert på frivillighet (det finnes alternativer til slikt samliv, uten at det innebærer at populariteten er gått ned), og sterkere koplet til opplevelsen av gjensidighet og praktisk utøvelse av fellesskap.

Forfatterne i denne boka skriver ikke om hvordan det var før. Deres utgangspunkt er at i moderne samfunn har idealene om hvordan kvinner og menn skal elske hverandre gjennomgått store endringer på to måter: Det ene er en idealisert bevegelse i retning av en opplevelse av personlig frihet. Dette kommer til uttrykk som et argument om at enhver mann og hans kvinne (eller omvendt, enhver kvinne og hennes mann) skal kunne innrette sitt kjærlighetsforhold akkurat slik de vil og det passer for dem. Det andre er en idealisert bevegelse i retning av kjønnsmessig likestilling. Dette kommer til uttrykk når

mannlige partnere reagerer positivt på kvinners ønske om å kunne kombinere deltakelse "hjemme og ute". Det er blitt mer vanlig at hun og han i par stiller krav om at de ikke bare skal dele et engasjement i hverandre, men at deres felles glød også skal omfatte i de praktiske forpliktelsene i hjemmet. Hvordan kan han begjære en slik kvinne, og kan det på noen måter bli vanskelig for henne å begjære en slik mann?

Disse endringene har ført til at det er oppstått et tydeligere spenningsforhold i kjærlighetsopplevelsen mellom "noe" som er hevet over det praktiske og det hverdagslige, og "noe" som nettopp er forankret i samlivets fellesskap med forpliktelser og oppgaver. Empiriske studier over et tidsrom på fire tiår har trukket fram hvordan sammenføyningen av to personers kjønnsulikhet kan erotiseres og gi intense følelser, men også – og det er det nyeste – at følelsesmessig intensitet og erotisering også kan komme ut av samskapte opplevelser av likhet på tvers av kjønn.

De to redaktørene – Anna G. Jónasdóttir og Ann Ferguson – har litt ulike begrunnelser når de med denne boka sammen lanserer "Love Studies" som et nytt forskningsfelt. Anna G. Jónasdóttir sirkler seg inn mot kjærlighetsforholdet mellom menn og kvinner, og løfter det frem som et interpersonlig fenomen som kan studeres i sin egen rett, nettopp fordi det har omfattende sosiale konsekvenser. Mens Ann Ferguson heller mot å utvide kjærlighetsbegrepet. For henne fremstår to-persons-forholdet som et tvedydig arrangement, som nok kan kritiseres, men som også kan inspirere til en mer omfattende – ja, global – materialistisk forståelse av kroppslighet, lokalisering og solidaritet i felles virksomhet. For begge går presentasjonen av Love Studies sammen med en relansering av kritisk realistisk teori, etter at feministisk analyse har vært dominert av mer poststrukturalistiske tilnærminger de siste par tiår. Et slikt program er ambisiøst fordi kjærlighet ikke akkurat er godt forstått og ivaretatt innenfor materialistisk/marxistisk inspirerte teoretiseringer. Men her har feministisk teori vært før. Derfor er det ikke så overraskende at anbefalinger for utvikling av og bruk av slik kunnskap kommer både som en kritikk og som en utvidelse av nettopp de marxistiske begreper de bygger på.

Boka slår an en tone, jeg håper på mere empiri som etterklanger av denne. Slik det er nå, handler den mer om forståelsesmåter enn om tilstandsbilder. Altså, mer om hvordan feministiske forskere bør gå frem i analytisk forstand enn om hva det er som skjer der kjønnsbasert kjærlighet kommer i spill og berører og mobiliserer følelser som gjør dem til kvinner og menn for hverandre.

Forfatterne følger opp redaktørenes invitasjon på ulike måter. Noen gjør som Stevi Jackson i kapitlet "Love, social change, and everyday heterosexuality" og forankrer sin egen posisjon i samtidens sosiale forandringer. Mens andre, som Kathleen Lynch i kapitlet "Why love, care, and solidarity are political matters" forholder seg til Nancy Frasers modell for sosial rettferdighet. Violet Eudine Barribeau makter i kapitlet "A (re)turn to love" å lage en epistemisk konversasjon mellom Audre Lordes bruk av begrepet "utnyttelsen av det erotiske" og Anna G. Jónasdóttirs bruk av begrepet "kjærlighetskraft". På liknende vis går Margunn Bjørnholt til norsk familieforskning når hun i kapitlet "Theorizing love, work, and family" sammenholder tre feministiske analyser av kjærlighet i parforhold fra ulike tidsperioder. Hun starter med Erik Grønseths prosjekt om foreldredeling av jobb og barneomsorg slik dette vokste frem fra 1960-tallet som en eksistensiell kritikk av sosiologiens modell for familien med mannlig forsørger. Deretter kommer hun til Hanne Haavind (denne anmelder) som fra 1970- og 80-tallet brakte maktkritiske analyser inn i undersøkelser av kjærlighet og omsorg i småbarnsfamilier. Til slutt peker hun på Helene Aarseth som etter årtusenskiftet, gjennom sine studier av likestilte middelklassepar, har løftet frem og begrunnet forekomsten av nye begjærformer. Leyna Lowes kapittel heter "Revolutionay love", og her trekker hun på frihetspolitikk slik dette kommer til uttrykk i arbeider av Mary Wollstonecraft, Simone de Beauvoir og Emma Goldmann. Den som kommer nærmest til å presentere en egen teori, er Lena Gunnarsson, som i kapitlet "Loving him for who he is" lager det hun med rette kaller en mikrososiologisk analyse av maktspill rundt kjærlighet og identitet.

Flere av de kapitlene som har en mer empirisk innretning, setter eksplisitte og implisitte forståelser av kjærligheten på strekk ved å sammenholde ulike, men likevel beslektede kjærlighetsformat. Variasjoner på tvers av seksuell orientering, eller på tvers av kultur blir hentet frem og analysert. Dette gir gode analytiske grep. Det kommer også frem ulike oppfatninger om hvorvidt og hvordan kjærligheten i det lille format og i de nære forhold kan generaliseres og utvides slik at den blir tydeligere politisk og med det en vidtrekkende kraft for kvinner. Alle forfatterne er ikke nødvendigvis innbyrdes enige om hva som er en feministisk strategi for kunnskap om kjærlighet. Konklusjonene peker i mer enn en retning.

Et av kapitlene forteller om hvor vanskelig det kan være å studere noe som holder på å skje i din egen samtid, når det også treffer deg der du er i ditt eget liv. En antropolog, en terapeut og en historiker har gått sammen i et kapittel

med tittelen "Moved by love", og det handler om hvordan deres personlige erfaringer utfordres av deres egen kjærlighets-forskning. Dette kan kjennes både forvirrende og engasjerende, og kapitlet er derfor verdt å lese.

Helt til slutt leste jeg Anna G. Jónasdóttirs kapittel om Love Studies om igjen, og da ble jeg i tvil om jeg hadde misoppfattet noe av hensikten med å lansere dette som et nytt kunnskapsfelt. Jeg fikk en fornemmelse av at denne programmerklæringen kanskje gaper over for mye dersom feltet også skal omfatte kjærligheten som en kreativ kraft, og den forøvrig et tiltenkt en avgjørende rolle for å forstå religiøse og revolusjonære bevegelser. Redaktørene peker på at studier av kjærlighet lett faller utenfor det samfunnsvitenskapelige domene og overlates til filosofer, litterater og kunsthistorikere. Men det er kanskje ikke så merkelig at det er slik. For i samfunnsvitenskap er ikke kjærligheten pan-teoretisk, men ubønnhørlig knyttet til regulering av både varme følelser og maktutøvelse i kjønnete forhold. Kritiske, realistiske – og feministiske – studier av kjærlighet skal vel ikke dyrke den som en transcendental kraft?

Ulrick Beck & Elisabeth Beck-Gernsheim (2014). *Distant Love*. Cambridge: Polity Press. 216 s.

Anmeldt av Kirsten Danielsen

Boken *Distant love* av Ulrich Beck og Elisabeth Beck-Gernsheim utvider vår forståelse av hva det betyr å være familiemenneske i den globale tidsalder. Boken bygger på et rikt kildemateriale og gjør bruk både av skjønnlitterære og samfunnsvitenskapelige tekster som belyser ulike sider ved den globale familien – eller kjærlighet på distanse. Forfatterne spør blant annet hvordan det kan ha seg at kjærlighet og familie har blitt globaliseringens skjæringspunkt. Tidligere var globalisering noe som bare indirekte berørte det personlige livet. Globalisering dreide seg om pengemarkedet, storkapitalen og de globale selskapers "tyranni". Nå derimot har globaliseringen slått inn i familielivet. "Large scale society takes place between people", sier Fredrik Barth. Globalisering endrer forholdet mellom folk. Den globale familien kommer ifølge forfatterne i to utgaver: 1) Den multilokale familie med medlemmer som bor spredt, gjerne i forskjellige verdensdeler. Arketypen er